

BİLİM KÜLTÜR VE EĞİTİM

15 Yaş Altına Sosyal Medya Sınırı: Ne Zaman ve Nasıl İşe Yarar?

YASAKLAMAK KOLAY, YA YÖNETMEK?

Doç. Dr. Ayhan Erbay

**İstanbul Kültür Üniversitesi
Psikoloji Bölüm Başkanı
Adalet ve Suç Psikolojisi Laboratuvarı
Direktörü**

Son günlerde kamuoyunda tartışılan 15 yaş altı çocuklara sosyal medya yasağı hazırlığı, doğrudan bir şiddet olayının ardından gelmedi. Bu yönüyle aslında önemli bir yerde duruyor. Şiddet ortaya çıktıktan sonra verilen tepkilerden değil, şiddetin dijital kökenlerini henüz oluşmadan sınırlamayı hedefleyen bir önleme yaklaşımından söz ediyoruz.

Türkiye ise tam da bu tartışmanın ortasında, şiddetin en karanlık yüzüyle; organize suç gruplarının temas ettiği, kimi zaman hem fail hem mağdur hâline gelen çocuklarla yüzleşiyor. Ankara'nın masasında duran çözüm radikal görünebilir: 15 yaş altına sosyal medya yasağı.

Adli Psikoloji alanında çalışan bir akademisyen olarak bu tür düzenlemelere "olur mu-olmaz mı" ikiliğinden ziyade şu soruyla bakmayı daha anlamlı buluyorum: Bu adım hangi koşullarda gerçekten koruyucu olur?

Neden bu yaş grubu?

Gelişimsel psikoloji bize net bir şey söylüyor: 10-14 yaş aralığı, çocukların dijital dünyaya en hızlı adapte olduğu; ancak riskleri ayırt etme, sonuçları öngörme ve duygusal düzenleme becerilerinin henüz yeterince gelişmediği bir dönemdir.

Bu yaş grubundaki çocuklar:

- Akran onayına aşırı duyarlıdır,
- Sosyal medyada gördüklerini kolayca model alır,
- Dijital zorbalıkla karşılaştıklarında yardım istemekte zorlanır,
- Şiddet içeren içerikleri "normal" ya da "herkesin yaptığı şeyler" olarak algılayabilir.

Bu nedenle sosyal medya, bu yaş grubu için yalnızca bir iletişim aracı değil; duygusal yüklenme, aşağılanma, dışlanma ve manipülasyon riski taşıyan bir alan hâline gelir. Bu açıdan bakıldığında yaş sınırı, teorik olarak doğru bir gelişimsel noktayı hedeflemektedir.

Yasak koymak yeterli mi?

Burada altını çizmemiz gereken kritik nokta şudur: Yasak, tek başına bir koruma mekaniz-

ması değildir. Ancak doğru desteklerle birlikte uygulanırsa koruyucu bir işleve kavuşur.

Aksi hâlde çocuklar:

- Yaşlarını gizleyerek hesap açar,
- Denetimsiz ve daha riskli platformlara yönelir,
- Dijital riskten kaçarken başka risk alanlarına sürüklenebilir.

Kriminolojide "Rutin Aktiviteler Teorisi" der ki: Suçu önlemek için hedefi (çocuğu), koruyucunun olmadığı ortamdan uzaklaştırırsınız. Mantık doğru. Ancak dijital dünyada kapağı kilit vurmak, arka pencerenin açık kalmayacağı anlamına gelmez.

Dolayısıyla bu taslağın etkili olabilmesi için somut, eş zamanlı ve uygulanabilir mekanizmaların devreye sokulması gerekir. Aksi hâlde yalnızca yasaklanmış oluruz.

Etkili olabilmesi için ne yapılmalı?

a) 'Beyan' devri kapanmalı: Gerçekçi yaş doğrulama

Bugün 12 yaşındaki bir çocuk, doğum yılını değiştirerek dünyanın en tehlikeli dijital mahallelerine girebiliyor. Yaş sınırının yalnızca "beyan" üzerinden işlemesi bu düzenlemeyi işlevsiz kılar.

Öneri: Sosyal medya platformları, Türkiye'de NVİ veya e-Devlet altyapısıyla API entegrasyonuna zorlanmalı. Kullanıcı hesap açarken sistem, arka planda bu kişinin gerçekten var olup olmadığını ve yaşını doğrulamalı. Teyitsiz açılan her hesap, platform için ciddi idari yaptırımlara yol açmalı. İlke net olmalı: "Teyit yoksa, erişim de yok."

b) Suç yer değiştirir: Siber devriye karanlık alanlara girmeli

Kriminolojide "suçun yer değiştirmesi" diye bir gerçek vardır. Siz ana caddeleri (Instagram, TikTok) kapatırsanız, suç ara sokaklara kayar. Bugün bu sokaklar Discord sunucuları, oyun içi sohbetler, kapalı mesajlaşma gruplarıdır.

Öneri: Emniyetin Siber Suçlarla Mücadele birimleri yalnızca açık platformlarda değil;

- Kapalı gruplarda,
- Oyun sunucularında,
- Şifreli iletişim ağlarında aktif sanal devriye yürütmelidir.

Yasak yalnızca popüler uygulamaları kapsarsa, çocuklar denetimin sıfır olduğu çok daha



karanlık alanlara itilmiş olur.

c) Ebeveyn "izleyici" değil, sorumlu olmalı

En zayıf halka her zaman insan faktörüdür. Bir ebeveyn kendi kimliğiyle hesap açıp telefonu çocuğun eline verdiğinde ne olacak? Bugün bunun gerçek bir karşılığı yok.

Öneri: Mevzuatta "dijital ihmal" kavramı tanımlanmalı. Eğer ebeveyn, yasağı bilerek delse ve bu erişim sonucunda çocuk suça karışır ya da mağdur olursa, ebeveyn de gözetim yükümlülüğünü ihlal kapsamında sorumluluk taşımaktadır. Bu, cezalandırıcı bir refleks değil; koruyucu sorumluluk bilinci oluşturma meselesidir.

d) Boşluğu doldurmazsanız, birileri doldurur

Çocuğun elinden günde saatlerce vakit geçirdiği bir alanı çekip aldığınızda büyük bir boşluk oluşur. Bu boşluğu biz doldurmazsak, sokak, çete veya başka risk alanları doldurur.

Öneri: Bu yasakla eş zamanlı olarak:

- Belediyeler,
- Okullar,
- Gençlik ve Spor Bakanlığı

**İstanbul Kültür Üniversitesi
Psikoloji Bölüm Başkanı,
Adalet ve Suç Psikolojisi
Laboratuvarı Direktörü Doç.
Dr. Ayhan Erbay, son günlerde
tartışılan 15 yaş altına sosyal
medya sınırı hakkındaki
düzenlemede yaş aralığını
teoride doğru bir nokta olarak
değerlendiriyor. Doç. Dr. Erbay
henüz masada tartışılan
düzenlemeye yaklaşım
konusunda ise şu önerilerin
altını çiziyor: "Teknolojiyle
savaşılmaz, teknoloji
yönetilir. 15 yaş sınırı doğru
bir hedeftir. Ancak bu hedefe
ulaşmak için "siber zabıta"
refleksiyle değil, sistem
mühendisi aklıyla düşünmek
zorundayız. Aksi hâlde sadece
yasakları konuşur, çocukları
yine yalnız bırakırız."**

işbirliğiyle ücretsiz spor, sanat, teknoloji ve kulüp faaliyetleri yaygınlaştırılmalıdır. Çocuğa "Sanalda olma" diyorsak, aynı anda "Buraya gel" demek zorundayız.

Bir yasaktan fazlası olabilir mi?

Bu düzenleme doğru kurgulanırsa, yalnızca bir yasak değil; çocukları dijital şiddetten korumaya yönelik gerçek bir önleme paketi hâline gelebilir.

Ancak şunu unutmamak gerekir: Dijital şiddet, toplumsal şiddetten bağımsız değildir. Aile içi gerilim, okul iklimi, ekonomik stres ve toplumsal öfke aynı hızla devam ediyorsa, dijital sınırlar tek başına mucize yaratmaz.

Sonuç olarak şunu söylemek mümkün: Teknolojiyle savaşılmaz, teknoloji yönetilir. 15 yaş sınırı doğru bir hedeftir. Ancak bu hedefe ulaşmak için "siber zabıta" refleksiyle değil, sistem mühendisi aklıyla düşünmek zorundayız. Aksi hâlde sadece yasakları konuşur, çocukları yine yalnız bırakırız.